

Н.П.ШЕВЦОВА,
старший викладач
(м.Сімферополь, АР Крим)

Розвиток системи дошкільних закладів для дітей раннього віку в Криму

На основі нормативно-законодавчих і архівних документів в статті розглядаються питання, пов'язані з особливостями організації і розвитку в Криму системи дошкільних закладів для дітей раннього віку. Піднімається проблема необхідності вироблення державної політики в галузі організації і розширення мережі дошкільних навчальних закладів.

Ключові слова: Крим, дошкільна освіта, дитячі навчальні заклади, ранній вік.

Постановка проблеми в загальному вигляді... З 2000 р. кількість народжених дітей в Україні почала збільшуватися, а з 2005 року почала зростати і загальна кількість дітей у віці до 7 років. Проте система дошкільної освіти виявилася неготовою до адекватної відповіді на демографічні зміни. Система в її сьогоденнішому вигляді фізично не в змозі збільшити прийом до закладів дошкільної освіти. Дитячі садки, особливо в містах, переповнені, черга росте, а відносні можливості системи знижуються. Не є виключенням і Автономна Республіка Крим.

Як показують дослідження, охоплення дошкільною освітою і потреба в послугах цього сектора тим вище, чим вищий рівень зайнятості населення в регіоні. Не дивлячись на пов'язані з кризою труднощі поточного періоду, в перспективі можна чекати не тільки зниження безробіття, але і відносно скорочення частки економічно неактивного населення. Це означає підвищення попиту на послуги системи дошкільної освіти. Більшою мірою цей попит пов'язаний з дітьми раннього віку. Обумовлено це тим, що перебування в дошкільних закладах дітей передшкільного віку менш витратне, ніж дітей раннього віку, оскільки частіше здійснюється у формі груп короткочасного перебування дітей в дитячому саду з метою відвідування занять, прогулянок, ігор. В цьому випадку відповідно відпадає необхідність дотримання всіх вимог, що пред'являються до умов традиційного перебування дітей в дитячих садах. Дітей раннього віку, як правило, батьки залишають в дошкільних установах на цілий день. І умови, що створюються в дитячих садах для їх перебування, більш специфічні і більш затратні.

У зв'язку з цим особливий інтерес викликає проблема ретроспективи становлення і розвитку системи дошкільних установ для дітей раннього віку в рамках держави і окремих регіонів.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми... Проблема виховання найменших дітей завжди була у полі зору науково-педагогічних досліджень як у методологічному, так і в організаційно-педагогічному аспектах.

У ХХ сторіччі Н.Аксаріна і Н.Щелованов заклали основи педагогіки раннього дитинства. У сучасній Україні їх ідеї з організації, змісту навчально-виховного процесу з урахуванням особливостей фізичного і психічного розвитку малюків, продовжує група українських учених під керівництвом Е.Кононко.

Вивчення історико-педагогічного напрямку українського національного дошкільного виховання і прогнозу на майбутнє знайшли своє віддзеркалення в працях Л.Артемової, З.Борисової, Н.Лисенко, І.Улюкаєвої, Т.Слободенюк. Особливості розвитку дошкільного виховання в регіонах висвітлені в працях Л.Денякиної, С.Дітківської, В.Калмикової, Л.Покроєвої та ін. Проблема підготовки дошкільних закладів до роботи в умовах ринку розкриті в працях Е.Проськури, В.Шкатулди та ін.

Особливості процесу становлення і розвитку суспільного дошкільного виховання в Криму в другій половині ХІХ – на початку ХХ століття, та передумови виникнення дошкільних установ різних типів в цей період розкриті в дослідженні Т.Головань і Т. Поніманської [1].

В той же час, залишається не вивченим питання організації системи дошкільних навчальних закладів в Криму в післявоєнний період і на початку ХХІ століття.

Формулювання цілей статті... **Мета даної статті** – на основі аналізу нормативно-законодавчих документів, архівних матеріалів прослідкувати розвиток системи організації закладів для виховання дітей раннього віку в Криму в другій половині ХХ століття, визначити проблеми, що виникли в останнє десятиліття.

Виклад основного матеріалу... У період з 1945 по 1991 рр. в Криму була створена система суспільного виховання дітей раннього віку, що зіграла позитивну роль як у формуванні особистості майбутніх громадян країни, так і в розвитку промисловості і сільського господарства області.

До Великої Вітчизняної війни в Криму функціонувало 113 ясел, що постійно діяли, в містах і 281 в сільській місцевості, із загальною кількістю місць на 14927 дітей [2]. В період німецько-фашистської окупації мережа дитячих садів і ясел була повністю зруйнована. Її відновлення почалося відразу ж після звільнення Криму в 1944 р. Складність і особливість цього періоду полягала в тому, що після депортації кримських татар й інших народів Криму на півострів прибула одночасно велика кількість переселенців з України і РРФСР (перша хвиля в 1944р. – 50 тис. працездатного населення, друга хвиля в 1950-1954рр. – 57 тис. чоловік). Відновлення народного господарства вимагало залучення максимальної кількості робочих рук, у тому числі і жіночих.

У зв'язку з цим різко зросла потреба в дошкільних установах. До 1950р. кількість ясел в Криму досягла 50% від 1940р., проте кількість місць була в 2,5 менше довоєнного [2]. Багато ясел було розміщено в погано пристосованих приміщеннях, часто із земляною підлогою, не мали спеціального устаткування, меблів, ліжок тощо.

Так, за даними перевірки стану дошкільного виховання в області за 1952р. наголошувалося, що були ясла, в яких на 22 дитини доводилося 12 ліжок, 10 наволочок, 8 подушок, 2 матраци. У багатьох – і цього не було. Користувалися тим, що приносили батьки. Харчування дітей, особливо в сільській місцевості, не відповідало нормам ні за кількістю, ні за різноманітністю асортименту продуктів [3].

Гостро стояло питання забезпечення дитячих ясел кваліфікованими кадрами. За даними на 1958 р. відмічено, що в дитячих яслах Криму працювали 2 тис. медичних сестер, що не мали спеціальної освіти. У сільських яслах переважна кількість працівників не мала навіть загальної середньої освіти.

Заважала розвитку системи дошкільного виховання і відомча роз'єднаність: дитячі ясла знаходилися в підпорядкуванні Міністерства охорони здоров'я, а дитячі сади – в системі Міністерства народної освіти. Спадкоємності у виховній роботі між цими типами дитячих закладів не було ніякої. У документах того часу наголошується, що „діти, які поступають з ясел в дитячі сади, погано розвинені, не мають ні знань, ні навиків” [4]. Це створювало додаткові труднощі в організації їх подальшого виховання. Подібне положення зберігалось до кінця 50-х років.

Збільшені потреби суспільства постійно вимагали залучення фахівців в промисловість і сільське господарство. Це спонукало державні органи приділити більше уваги подальшому розвитку і вдосконаленню сфери дошкільного виховання.

У червні 1959 р. вийшла Ухвала ЦК КПУ і Ради Міністрів України № 949 „Про заходи з подальшого розширення мережі дошкільних закладів і медичного обслуговування дітей дошкільного віку”. Ухвала була спрямована на об'єднання ясел і дитячих садів до єдиного дошкільного закладу „ясла-дитячий садок”. Керівництво новим типом дошкільного закладу покладалося на Міністерство народної освіти.

Відповідно до Ухвали, Кримський облвиконком розробив перспективний план будівництва за типовими проектами нових об'єднаних дошкільних закладів. Передбачалося до 1965р. створити 33300 місць для дітей, з них 13000 – для дітей раннього віку.

З цією метою будівництво і організація дошкільних закладів користувалося пильною увагою з боку партійних і державних органів.

У квітні 1962 р. V сесія Кримської обласної ради депутатів трудящих була повністю присвячена розгляду питань будівництва і стану роботи дошкільних закладів. Наголошувалося, що прийнятий раніше перспективний план, виконаний на 3 роки раніше. До 1962р. створено 37800 місць. Особливо інтенсивно йшло будівництво об'єднаних дошкільних закладів в сільській місцевості. Проте цього було не досить. Багато груп як раннього, так і дошкільного віку було переповнено (до 35-47 дітей в групі), а більше 2000 жінок в сільській місцевості не могли вийти на роботу через неможливість влаштувати дітей в ясла і дитячі сади. У той же час, особливо наголошувалися успіхи, досягнуті в Ялті (план будівництва був виконаний на 185,5%), Сімферополі, Червоногвардійському, Красноперекопському, Раздольненському й інших районах. В цілому, по області виконання плану склало 110,4% .

Крім нового будівництва в області знаходилися засоби з розширення мережі дитячих закладів за рахунок вивільнення і переобладнання адміністративних і інших будівель. Так в Сімферополі, після переобладнання будівлі ГК КПУ був відкритий дитячий садок на 135 місць, в Джанкої переобладнано під „ясла-садок” будівлю держбанку, в Евпаторії – будівлю курортторгу тощо. Всі, знову вступаючи в експлуатацію, дитячі заклади відкривалися як об'єднані.

До кінця 60-х р. ХХ ст. більшість бюджетних дошкільних установ мали все необхідне устаткування, меблі, побутову техніку для організації життя дітей. Покращилось становище і з педагогічними кадрами. На початок 70-х років „ясла-садки”, особливо ті, що відносяться до Міністерства народної освіти, були повністю забезпечені кадрами. З 2020 завідувачок і вихователів – 187 були з вищою і 1182 – з незавершеною вищою і середньою спеціальною освітою, 452 – із загальною середньою освітою. Тільки 225 осіб не мали середньої освіти, але це компенсувалося великим стажем педагогічної роботи.

Складніше йшла справа з кадрами для ясельних груп. Так, до середини 70-х років в дошкільних закладах системи освіти з 399 медичних сестер-вихователів – 170, тобто 43% не мали медичної освіти. Річні курси при Сімферопольському медичному училищі щорічно випускали 90 медсестер-вихователів для роботи з дітьми в групах раннього віку. Обласний відділ народної освіти неодноразово звертався до облздороввідділу з проханням збільшити план підготовки працівників ясельних груп. Але оскільки йшов процес поступової передачі ясел в систему освіти, облздороввідділу не вигідно було збільшувати об'єм підготовки кадрів для іншого відомства. Та все ж на початок 80-х років якісний склад працівників груп ясельного віку покращав – з 43% до 53,1% збільшилася кількість кадрів, що мають спеціальну освіту для роботи з малюками.

Велику роль в розвитку системи ясел-садків в Криму зіграла прийнята в 70-і роки ХХ ст. програма „Дитячий сад-новобудова”, за якою кожен новий житловий масив повинен бути забезпечений

дошкільними установами відповідно до прийнятих нормативів. У 1976 році Пленум Кримського обкому КПУ розглянув питання „Про завдання обласної партійної організації з подальшого розвитку мережі дошкільних закладів”. Зокрема, була визначена мета – до кінця п'ятирічки побудувати 235 дошкільних закладів на 50 тис. місць. Населення широко інформувалося про виконання програми будівництва. Тільки газета „Кримська правда” за 5 років опублікувала більше 200 різних матеріалів на цю тему. За 10-у п'ятирічку було введено в дію дошкільних закладів на 51 тис. місць. Досвід Кримської обласної партійної організації з розвитку дошкільного будівництва був схвалений ЦК КПУ [5].

Значний розмах придбала організація шефства комсомольських організацій області над будівництвом дошкільних закладів. Бюро Кримського ОК ЛКСМУ прийняло постанову, що зобов'язує райкоми, міськкоми комсомолу організувати в районах, містах соціалістичні змагання між комсомольськими організаціями за дострокове виконання планів і якісне будівництво дошкільних установ. За почином міської комсомольської організації Сімферополя кожен комсомолец повинен був відпрацювати не менш 4-х годин до фонду будівництва дитячих садків [6].

Не дивлячись на зроблені зусилля з об'єднання, до 80-их років ХХ ст. ще залишалася значна кількість ясел, що входили в систему облздороввідділу. Роз'єднаність в управлінні різними типами дитячих закладів (ясла та ясла-дитячий садок) позначалася на комплектуванні їх дітьми раннього віку. Так, наприклад, в Ялтинському міськвиконкомі були дві черги: одна, в міськвно, на визначення дітей в ясла-дитячий садок, інша, в міськздороввідділі, на визначення дітей в ясла. В результаті в об'єднаних дошкільних установах була знижена питома вага дітей раннього віку (18,8% замість 30-40%). Аналогічна ситуація спостерігалася у Феодосії, де перевантаження дітьми в яслах досягло 50%: з 874 планових ясельних місць – 460 доводилося на троє дитячих ясел системи міськздороввідділу і 414 на 15 дитячих комбінатів системи міськвно [7].

У травні 1984р. вийшла Ухвала Ради міністрів СРСР „Про подальше поліпшення суспільного дошкільного виховання і підготовки дітей до навчання в школі”, за яким встановлювався 6-ти годинний робочий день і 36-денна відпустка для медсестер-вихователів ясельних груп. Їх зрівняли в правах з вихователями дошкільних груп. Це сприяло, з одного боку, закріпленню кадрів, що працюють з дітьми раннього віку, з іншої – підвищенню їх освітнього рівня, оскільки в групах раннього віку почали працювати вихователі, що закінчили педучилища і педінститути.

Повністю об'єднання ясел і дитячих садків в Криму відбулося тільки в кінці 80-х р. ХХ ст. До цього часу в Кримській області працювало 983 дошкільних закладів всіх відомств, їх відвідувало 65% дітей, з них 27% – були діти раннього віку. Можна відзначити успіхи в обхваті дітей раннього віку дошкільним вихованням в Керчі, Феодосії, Першотравневому, Радянському, Раздольненському районах.

На початок 90-х років ХХ ст. в Криму на черзі до дошкільних закладів стояло 9500 дітей.

З розпадом Радянського Союзу першими під удар потрапили освіта і культура. Відладжена структура дитячих дошкільних закладів ураз „обвалилася”: з 1991 по 1997 роки в Україні закрилася більше половини дитячих садків. У Криму ситуація була дещо краще: перестало існувати „всього” 28% профільних закладів. Причин багато, серед основних — різке скорочення народжуваності і банкрутство ряду підприємств, яким належали відомчі дошкільні заклади.

В цілому у Криму у відомстві різних підприємств було 700 дитячих дошкільних закладів, на сьогоднішній день їх залишилося всього 60.

Ряд збанкрутілих промислових підприємств, в період з 1992 по 1997 р. встигли продати приміщення своїх відомчих дитячих садків. Але в 1997 р. було прийнято Ухвалу Ради міністрів АР Крим про заборону репрофілювання дитячих дошкільних закладів. Органами республіканської і місцевої влади була проведена дуже серйозна, деколи жорстка робота по відстоюванню прав дітей. В результаті жодне приміщення дитячого садка більше не було „реконструйоване” під офіс, магазин, ресторан. Більш того, законні власники передали їх в комунальну власність. Раді міністрів АР Крим вдалося утримати ситуацію під контролем, і будівлі відомчих дитячих садків, що закрилися, були використані на соціальні потреби – в них відкривалися спортзали, установи охорони здоров'я й освіти.

За даними Міністерства освіти і науки Автономної Республіки Крим на 2009 рік дошкільні установи в Криму відвідують 125639 дітей. З них у віці до двох років – 59244 дитина.

На сьогоднішній день в автономії в черзі до дошкільних навчальних закладів знаходяться більше 14 тис. дітей. Тільки у столиці Криму, Сімферополі, своїх місць в дитячих садах чекають 6 тис. дітей, для яких потрібно не менше 25 дошкільних закладів. При цьому вартість одного дитячого садка складає 25-30 млн. грн. [8].

На жаль, в даний час використовується тільки та база будівель, які були побудовані за радянських часів. За роки незалежності України були проведені реконструкції кримських дошкільних закладів, але не було побудовано жодного дитячого садка.

Висновки... Розглядаючи історичний аспект розвитку системи дошкільної освіти, можна сказати, що в радянський період в Україні склалася унікальна система суспільного виховання дітей, що зіграла стратегічно важливу роль як в будівництві держави, так і в допомозі материнству і дитинству.

Аналіз досвіду організації системи дошкільних установ для виховання дітей раннього віку в Криму дозволяє зробити висновок про те, що велику роль у розвитку цієї системи на всіх історичних етапах відіграла держава. Ухвалення рішень на державному рівні дозволило в значній мірі вирішити проблему розширення мережі дошкільних освітніх закладів.

В даний час республіка Крим не зможе самостійно вирішити проблему браку місць в дошкільних закладах, з яких майже 50% доводиться на дітей раннього віку. Для вирішення цієї проблеми необхідна продумана і цілеспрямована державна політика, про що свідчить попередній історичний досвід.

Під час поступового виходу держави з кризи неможливо вирішити проблеми економічного характеру без урахування інтересів найменших громадян України.

Список використаних джерел та літератури:

1. Головань Т. М. Общественное дошкольное воспитание в Крыму (вторая половина XIX – начало XX века) : [моногр.] / Головань Т. М., Пониманская Т. И. – К. : Слово, 2009. – 224 с.
2. Народное хозяйство Крымской области. Статистический сборник. – Одесса : Статистика, 1967. – 137 с.
3. Государственный архив Автономной Республики Крым (ГААРК). – Ф. 2346. – Оп. 7. – Д. 9. – Л. 1–6.
4. ГА АРК. – Ф. 3026. – Оп. 4. – Д. 78. – Л. 1–27.
5. Очерки истории Крымской областной партийной организации. – Симферополь : Таврия, 1981. – 378 с.
6. ГА АРК. – Ф. 3026. – Оп. 10. – Д. 906. – Л. 1–61.
7. ГА АРК. – Ф. 3026. – Оп. 10. – Д. 1043. – Л. 1–78.
8. Кирьянова С. Оптимист всегда прав / С. Кирьянова // Крымские известия. – 2009. – №38 (4241). (Февраль). – С.3.

Анотація

Н.П.Шевцова

Развитие системы дошкольных учреждений для детей раннего возраста в Крыму

На основе нормативно-законодательных и архивных документов в статье рассматриваются вопросы, связанные с особенностями организации и развития в Крыму системы дошкольных учреждений для детей раннего возраста. Поднимается проблема необходимости выработки государственной политики в области организации и расширения сети дошкольных учебных заведений.

Ключевые слова: Крым, дошкольное образование, детские учебные заведения, ранний возраст.

Summary

N.P.Shevtsova

Development of the System of Pre-School Establishments for Children of Early Age in the Crimea

On the bases of legal and archive documents the questions connected with the peculiarities of organization and development of the system of pre-school establishments for children of early age in the Crimea are discussed in the article. The problem of necessity of working out the state policy in the sphere of organization and extension of the net of pre-school educational establishments is raised.

Key words: the Crimea, pre-school education, educational establishments for children, early age.

Дата надходження статті:

„15” вересня 2010 р.

УДК 378. 22+371. 13 (045)

О.Л.ШКВИР,

кандидат педагогічних наук, доцент

(м.Хмельницький)

Теоретичні аспекти ступеневої підготовки майбутніх учителів початкових класів

У статті висвітлюються віхи історії ступеневої освіти, розкривається зміст ключових понять, пропонується модель ступеневої підготовки вчителя.

Ключові слова: підготовка, професійна підготовка, ступенева підготовка вчителя.

Постановка проблеми в загальному вигляді... Поступове входження вищої національної освіти до Болонського процесу зумовлює потребу в якісному оновленні системи ступеневої підготовки майбутніх учителів, зокрема початкових класів. Ступенева освіта сприяє підвищенню статусу працівника освіти відповідно до здобутого ним рівня або ступеня, підвищенню здатності й готовності до виконання ним складних специфічних педагогічних функцій, виявленню того людського потенціалу, який природно, генетично забезпечує ефективність праці вихователя, вчителя, дослідника.

Згідно з Законом України „Про вищу освіту” ступенева освіта майбутніх учителів початкової школи передбачає послідовну професійну підготовку у вищих педагогічних навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями „молодший спеціаліст”, „бакалавр”, „спеціаліст”, „магістр”, кожен з яких розглядається як окремо завершений її цикл.

Аналіз досліджень і публікацій, в яких започатковано розв’язання даної проблеми... Дослідженню проблем професійної підготовки фахівців в умовах ступеневої освіти в останні роки приділялася належна увага, зокрема таким її аспектам, як методологічні основи ступеневої професійної підготовки фахівців у системі неперервної професійної освіти (С. Гончаренко, І. Зязюн, В. Кремень, Н. Ничкало та